

ingediend op **968** (2021-2022) – Nr. 1
20 oktober 2021 (2021-2022)

Voorstel van resolutie

van Elisabeth Meuleman, Ann De Martelaer, Imade Annouri,
Jeremie Vaneeckhout, Johan Danen en Stijn Bex

over de noodzaak om extra beleidsaandacht
te besteden aan sport
voor personen met een handicap

TOELICHTING

Situering

In 2017 hebben enkele onderzoekers van de onderzoeksgroep Sport- en Bewegingsbeleid en van de onderzoeksgroep Aangepaste Bewegingsactiviteiten Psychomotorische Revalidatie van de KU Leuven een studie uitgevoerd naar sportparticipatie in Vlaanderen en Brussel.¹ In die studie gaat voor het eerst aandacht naar de sportparticipatie van personen met een handicap. Wat de studie uniek maakt, is vooral ook dat een grote, representatieve groep personen met een handicap, uit verschillende doelgroepen, is bereikt en dat de verschillende types van handicap vertegenwoordigd waren.

Het is belangrijk te weten dat in Vlaanderen en Brussel zo'n 23 procent van de inwoners te kampen heeft met een handicap of een langdurige ziekte: in 2017 ging het om 1,76 miljoen mensen op een totaal van bijna 8 miljoen. In beide regio's ondervindt 12 procent (ongeveer 920.000 personen) dagelijks last van zijn handicap of langdurige ziekte.

Sportparticipatie is een basisrecht, dat is opgenomen in de Grondwet (artikel 23) en in enkele internationale handvesten, evenals in beleidsdocumenten van de Vlaamse Regering. Dat betekent dat elk individu – ook een persoon met een handicap – het recht heeft om in de mogelijkheid te zijn aan sport te doen, en over toegankelijke en enigszins aan zijn behoeften aangepaste voorzieningen moet kunnen beschikken.

Niettemin is er nauwelijks gestructureerde aandacht voor wetenschappelijk onderzoek naar actieve sportbeoefening bij mensen met een handicap. Het ontbreekt aan een onderzoekstraditie over dat onderwerp. Er is bijvoorbeeld nog geen opvolgonderzoek na de nulmeting over G-sportparticipatie die in 2017 is opgestart. Toch zou een specifieke bevraging bij mensen met een handicap zeer leerrijk zijn. De coronacrisis heeft een grote impact op de sportparticipatie van personen met een handicap. Ook naar die impact is onderzoek nodig. Het vermoeden bestaat – en ook de ervaringen in het veld wijzen in die richting – dat de groep die voor de uitbraak van de coronapandemie al benadeeld was, er nog verder op is achteruitgegaan. Meer onderzoek zal bijdragen tot genuanceerde en gedragen beleidskeuzes.

Enkele kerncijfers

Een aantal zaken is momenteel wel al duidelijk. Van de personen met een handicap doet 46 procent regelmatig aan sport (minstens één keer per week), 12 procent is een niet-regelmatige sporter en 42 procent doet nooit aan sport. Het aandeel niet-sporters is erg hoog in vergelijking met de sportparticipatie van de gemiddelde Vlaming, van wie 80 procent regelmatig aan sport doet. In de categorie van arbeidsongeschikte en langdurig zieke personen blijkt 57 procent niet aan sport te doen. Bij de groep die van zichzelf beschouwt dat ze moeilijk of veeleer moeilijk rondkomen met de financiële middelen waarover ze beschikken, doet 53 procent niet aan sport. En van de verschillende categorieën van mensen met een handicap is de groep met een fysieke handicap de groep met de laagste participatiegraad. 53 procent van die groep sport niet en maar 36 procent is een regelmatige sporter. De groep met een verstandelijke handicap scoort dan weer zeer hoog voor sport: 74 procent is een regelmatige sporter. Van de niet-regelmatige sporters doet 67 procent alleen aan sport buiten clubverband, terwijl bij de regelmatige sporters ruim de helft dat doet in een sportclub.

¹ Scheerder J., Vanlandewyck Y., Van Biesen D. et al., Onderzoek naar de actieve sportdeelname van personen met een beperking in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een nulmeting, studie BMS 47 (<https://faber.kuleuven.be/BMS>).

Waarom inclusie en G-sport?

In het kader van de rechten van kinderen en personen met een handicap is het belangrijk dat sporten ten volle tot de mogelijkheden behoort. Dat staat ook zo in de Grondwet: "Iedere persoon met een handicap heeft recht op volledige inclusie in de samenleving, met inbegrip van het recht op redelijke aanpassingen." Ook het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap stipuleert dat recht van de betrokkene enerzijds, en de plicht van de samenleving om door redelijke aanpassingen te voorzien in de mogelijkheid tot sportparticipatie anderzijds.

– Wat wordt met inclusie bedoeld?

Inclusie gaat over het overbruggen van de handicap zodat een volwaardige participatie mogelijk is. Universal design is een principe dat vaak cruciaal blijkt om inclusie te bewerkstelligen. Universal design zorgt er bijvoorbeeld voor dat in reguliere sportaccommodatie ook een rolstoelgebruiker zich vlot kan verplaatsen. Universal design als algemeen vertrekpunt bij het uitwerken van accommodatie is zeer belangrijk voor succesvolle inclusieverhalen.

Minstens even belangrijk is het principe van sociale inclusie, zeker voor personen met een verstandelijke handicap of autisme. Volledig op gelijke voet kunnen participeren samen met de anderen gaat veel verder dan alleen een vlotte toegang tot de gebouwen krijgen. Het is ook gelinkt aan attitudes van de andere betrokkenen en het hebben van betekenisvolle sociale interactie op een gelijkwaardig niveau.

– Wat wordt met G-sport bedoeld?

G-sport verwijst naar de beoefening van sport door personen met een auditieve, fysieke, psychische, verstandelijke of visuele handicap, met een psychische kwetsbaarheid of met een chronische aandoening. G-sport kan zowel competitief als recreatief worden beoefend, al dan niet in een sportclub. De essentie is natuurlijk bewegen. De mogelijkheden van de G-sporter staan centraal, niet de handicap. Iedereen moet de eigen sportieve talenten maximaal kunnen ontplooien, want sporten is niet alleen leuk en ontspannend, maar het is ook gezond voor lichaam en geest.

De populairste G-sporten zijn zwemmen, recreatief fietsen, wandelen, fitness en voetbal. Dat zijn sporten die laagdrempelig zijn en door de bank genomen dicht bij huis beoefend kunnen worden. G-sporters sporten het liefst in een inclusieve club, behalve bij personen met een verstandelijke handicap (dan het liefst in een eigen G-afdeling). Het blijkt ook dat er minder vrouwen aan G-sport doen dan mannen.

Integratie en inclusie: hoe de integratie versterken en meer inclusie bewerkstelligen?

In de ideale wereld kunnen sporters met een handicap vrij kiezen in welke mate ze voor inclusie gaan: dat kan gaan van samen met reguliere sporters sporten in een reguliere sportclub tot sporten in een aparte G-sportwerking. Het doel is om mensen met een handicap maximaal aan het sporten te krijgen, in een omgeving die zo inclusief mogelijk en wenselijk is, en waar ze zich het best kunnen ontplooien. Het uitgangspunt is dat de keuzemogelijkheden voor (de ouders van) de persoon met een handicap die wil sporten, zo veel mogelijk worden opgehouden.

Het niveau van inclusie kan worden beschouwd als een continuüm tussen inclusief en exclusief sporten. Integratie wordt gezien als een tussenvorm. Zo is bekend dat 36 procent van de sporters met een handicap een voorkeur heeft voor een aparte G-sportclub, evenveel sporters kiezen voor een tussenvorm (integratie) en 46 procent verkiest sport samen met valide sporters. De mogelijkheid om te kunnen kiezen is een belangrijke voorwaarde.

De mogelijkheden tot inclusief sporten zijn vandaag nog te beperkt. Inclusie is vaak ook wenselijk door de nabijheid van een reguliere sportclub. Als een reguliere sportclub dichtbij inclusief kan werken, is dat heel vaak de beste oplossing voor de betrokkenen. Sportclubs die te veraf liggen, waardoor de persoon met een handicap afhankelijk is van vervoer, zijn een van de belangrijkste drempels om te sporten. Meer dan de helft (54 procent) is immers afhankelijk van anderen – meestal vrienden en familie – om op de sportsite te raken.

Ontmoeting tussen kinderen en volwassenen met en zonder handicap is een must. Ook al sporten kinderen en volwassenen in een aparte G-sportclub, dan nog is het raadzaam om ontmoeting met een reguliere werking te organiseren (organisatorische integratie). Zo kunnen de trainingen op hetzelfde moment plaatshebben in hetzelfde gebouw, waardoor de verschillende groepen elkaar kunnen ontmoeten voor en na de trainingen. Of er kan eens samen worden getraind, er is ontmoeting mogelijk in de kleedkamers enzovoort.

Het Steunpunt voor Inclusie heeft een bevraging opgezet naar de belangrijkste drempels die zich voordoen in het reguliere aanbod (zonder inclusie) en heeft die drempels vervolgens in kaart gebracht. De indieners van dit voorstel van resolutie hebben er telkens ook een aanbeveling aan toegevoegd:

- 1° ouders van kinderen met een handicap voelen zich dikwijls alleen in hun keuze voor inclusie. Vaak denken ze dat ze alleen staan met hun wens om inclusief te sporten. Ook omgekeerd blijken inclusieve sportclubs vaak het gevoel te hebben dat ze hun aanbod alleen kunnen doen door zich maar wat te behelpen. Aanbeveling: promoot rolmodellen en inspirerende inclusieverhalen via verschillende media. Op die manier krijgen (ouders van) personen met een handicap zelf en ook sportclubs allerhande voorbeelden van goede praktijken;
- 2° ouders ervaren dat er geen gelijke keuze is tussen inclusieve en doelgroepspecifieke vrijetijdsverenigingen. Ouders worden vaak te snel naar de doelgroepspecifieke sportclub (als die er is) geleid, waardoor een inclusieverhaal al meteen niet meer tot de mogelijkheden behoort. Aanbeveling: ouders kunnen bij het eerste contact met een ondersteunende dienst het best in de eerste plaats een inclusief aanbod krijgen;
- 3° ouders en organisaties zoeken een evenwicht tussen het informele karakter van vrije tijd en de behoefte aan duidelijke afspraken. Ruimte voor een informeel kader kan problemen helpen oplossen voor een inclusiesporter. Door een informele benadering kunnen kinderen met een mentale handicap bijvoorbeeld onder een andere leeftijdscategorie ingeschreven worden. Aanbeveling: ouders moeten een gedeeld partnerschap ervaren om de ondersteuning van kinderen met specifieke noden en behoeften op de goede manier te realiseren;
- 4° diversiteitsdenken op basis van de behoeften van kinderen en jongeren met een handicap wordt nog onvoldoende toegepast. Aanbeveling: inspirerende voorbeelden moeten zowel breed als gericht verspreid en ingezet worden. Daarnaast is het raadzaam dat aandacht voor diversiteit en inclusie wordt ingebed in het opleidingsaanbod voor begeleiders (dat overstijgt bovendien inclusie van personen met een handicap);
- 5° ouders ervaren bij organisaties een passieve invulling van inclusie. Aanbeveling: organisaties moeten uitgedaagd en ondersteund worden in het realiseren van een actief inclusiebeleid en een actieve inclusiepraktijk;
- 6° ouders willen de zoektocht naar redelijke aanpassingen aangaan vanuit een gedeeld partnerschap met de organisatie. Aanbeveling: organisaties moeten dat integreren in hun opleidingen voor begeleiders. Medewerkers van ondersteunende diensten moeten daarin de rol van expert en promotor vervullen.

Praktijkervaring bracht enkele succesfactoren van inclusie aan de oppervlakte. De beeldvorming en communicatie vanuit de sportclub zijn essentieel. De presentatie van het aanbod, van de inschrijvingsvoorwaarden enzovoort vergen een iedereen-is-welkomenadering. Een uitnodigende hand is de start van een gezamenlijk inclusieverhaal. Er moet worden vertrokken vanuit de hoe-vraag, zodat (ouders van) personen met een handicap en clubs samen op zoek gaan. Dat vergt openheid voor een doorgedreven partnerschap.

Verder is het aanbevolen dat wordt ingezet op de brede verspreiding van inspirerende voorbeelden en ook daarin is het hoe-verhaal belangrijk. Op die manier kan worden aangetoond dat er zoveel mogelijk is voor personen met een handicap en voor sportclubs. Voorbeelden maken duidelijk dat de persoon met een handicap en de vrijetijdclub er niet alleen voorstaan.

Ook al is er een aanbod van ondersteuning en subsidies voor G-sport vanuit Sport Vlaanderen, toch kan worden vastgesteld dat G-sportclubs vaak tussen twee stoeien dreigen te vallen als het op subsidies aankomt: die van pure sportclub enerzijds, en van welzijnsorganisatie anderzijds. Als pure sportclub is een G-sportclub er een met heel veel trainers voor weinig leden. Een ratio van één trainer voor drie zwemmers is in een G-sportclub bijvoorbeeld heel courant, terwijl bij een reguliere club één trainer voor tien zwemmers doorgaans de norm is. Vaak worden subsidies berekend op basis van het aantal leden. De vele extra kosten waarmee G-sportclubs geconfronteerd worden, tellen niet mee voor het bepalen van de ondersteuning vanuit de Vlaamse overheid. Aan de andere kant voldoen G-sportclubs ook niet aan alle voorwaarden om een subsidie te ontvangen als welzijnsorganisatie.

Inzetten op een G-sportcentrum?

Meer dan een derde van de sporters van de doelgroep verkiest een aparte sportclub. In dat kader zou het nuttig zijn om te onderzoeken of, en in welke mate, een of meer G-sportcentra in Vlaanderen en Brussel een meerwaarde kunnen betekenen. G-sportervaringsdeskundige Dave Vanhoutte verwijst naar het G-sportcentrum Only Friends in Nederland, waar G-sporters, hun verenigingen en clubs terecht kunnen. Op één locatie komen 30 sporten, 700 sporters en 200 vrijwilligers samen. Er is ook plaats voor reguliere sportbeoefenaars. In Vlaanderen past het sportcentrum in Brasschaat de principes van universal design al in belangrijke mate toe: daar is al veel mogelijk voor G-sporters, maar het concept van een G-sportcentrum gaat nog een stap verder.

Een G-sportcomplex is volledig rolstoelvriendelijk, met aangepaste deuren en doorgangen. Naast de infrastructuur (de muren, gangen en deuren) zijn ook de inrichting (plaatsing van meubilair, douches enzovoort) en de 'flow' (leesbaarheid, bewegwijzering enzovoort) volledig aangepast. Er is een aangepaste akoestiek, aandacht voor kleurgebruik, een aangepaste ondergrond (voetbalveld en sporthal), een revalidatieruimte enzovoort.

Niet alle sporters willen ten volle de kaart van inclusie trekken als het over hun sportbeoefening gaat. G-sportbeoefening helpt een groep sporters met een handicap om zichzelf te kunnen zijn, om zich sociaal goed te voelen en om ervaringen met anderen te kunnen delen.

De voordelen van een G-sportcomplex zijn legio: er worden extra kansen gecreëerd, het kan ook een ontmoetingsplaats zijn voor niet-G-sporters, het biedt gepaste accommodatie voor andere evenementen, er zijn revalidatiemogelijkheden in een aangepaste context en er kan drempelverlagend samengewerkt worden met onderwijs, arbeidsbemiddeling, de medische sector enzovoort. Ten slotte fungeert een G-sportcomplex als informatie- en expertisecentrum voor G-sport en inclusieve clubs in Vlaanderen.

Conclusie

De indieners van dit voorstel van resolutie roepen de Vlaamse Regering op om inclusie in de sportbeoefening te versterken, welke mate van inclusie ook van toepassing is. Zowel verregaande inclusie en allerhande tussenvormen, als participatie in aparte G-sportclubs verdienen meer beleidsaandacht omdat ze complementair zijn en elkaar kunnen versterken. De keuzevrijheid van de persoon met een handicap die wil sporten, is het uitgangspunt. De indieners voegen daaraan toe dat extra onderzoek naar sportparticipatie van personen met een handicap zal bijdragen tot een doeltreffender beleid. Verder vragen ze ook om te onderzoeken of een G-sportcentrum wenselijk is voor de verdere versterking en promotie van G-sport.

Elisabeth MEULEMAN
Ann DE MARTELAER
Imade ANNOURI
Jeremie VANEECKHOUT
Johan DANEN
Stijn BEX

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
 - 1° artikel 23 van de Belgische Grondwet, waarin staat dat sportparticipatie een basisrecht is;
 - 2° het Europees handvest Sport voor Allen (Sport for All) van de Raad van Europa, van 1975;
 - 3° het International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport van de UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) van 1978, in het bijzonder artikel 1.3, 6.1, 6.2 en 8.1;
 - 4° artikel 22ter van de Belgische Grondwet over inclusie;
 - 5° het VN-verdrag (VN: Verenigde Naties) inzake de rechten van personen met een handicap;
 - 6° verschillende beleidsdocumenten van de Vlaamse overheid, waaronder:
 - a) het Strategisch Plan voor Sportend Vlaanderen van de Stuurgroep Sportend Vlaanderen van 1997;
 - b) de beleidsnota Sport 2019-2024 (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 130/1);
 - c) het Vlaamse regeerakkoord 2019-2024;
 - 7° de resultaten van het rapport Onderzoek naar de actieve sportdeelname van personen met een beperking in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Een nulmeting van onder meer Jeroen Scheerder, Yves Vanlandewyck en Debbie Van Biesen (studie BMS 47);
- overwegende dat:
 - 1° het sporten na de schoolse leeftijd sterk afneemt;
 - 2° sport heel veel voordelen heeft, ook in het kader van bijvoorbeeld de gezondheidszorg. Zo zal iemand die regelmatig sport minder kinesithérapie nodig hebben en in het algemeen gezonder zijn dan een niet-sporter;
 - 3° betaald werk en de ervaring financieel gemakkelijk rond te kunnen komen vaker tot sportactief gedrag leiden en, omgekeerd, arbeidsongeschiktheid en de ervaring om moeilijk rond te komen vaker tot een sedentaire levensstijl leiden;
 - 4° vrouwen minder aan (G-)sport doen dan mannen;
 - 5° er al een aanbod van ondersteuning, subsidies en vormingen ten aanzien van G-sport bestaat vanuit Sport Vlaanderen en Parantee-Psylos, maar er niettemin in het veld nog vaak op tal van drempels wordt gebotst;
 - 6° vervoer en mobiliteit een van de belangrijkste drempels zijn om te participeren aan G-sport, vooral doordat de persoon met een handicap meestal erg afhankelijk is van derden om in de sportclub te raken;
 - 7° (ouders van) personen met een handicap zich dikwijls alleen voelen in hun keuze voor inclusie;
 - 8° (ouders van) personen met een handicap geen gelijke keuzemogelijkheid ervaren tussen inclusieve en doelgroepspecifieke vrije tijd;
 - 9° diversiteitsdenken op basis van de behoeften van personen met een handicap nog onvoldoende verspreid is en te weinig wordt toegepast;
 - 10° (ouders van) personen met een handicap bij organisaties te vaak een passieve invulling van inclusie ervaren;
 - 11° (ouders van) personen met een handicap de zoektocht naar redelijke aanpassingen willen aangaan vanuit een gedeeld partnerschap met de organisatie;
 - 12° G-sportclubs enigszins tussen twee subsidiesystemen in vallen – als sportclub enerzijds, en als welzijnsorganisatie anderzijds – en vaak niet adequaat ondersteund worden vanuit de Vlaamse overheid;

- vraagt aan de Vlaamse Regering om:
 - 1° op de vier pijlers die onder de verantwoordelijkheid van de Vlaamse overheid vallen, namelijk promotie, subsidiëring, vorming en infrastructuur, de inspanningen voor sporters met een handicap te vergroten. Concreet betekent dat:
 - a) op het vlak van promotie:
 - 1) het aanhouden van een gezonde en actieve levensstijl te promoten, ook bij personen met een handicap;
 - 2) het G-sportaanbod bij voorkeur zo op te zetten dat (ouders van) personen met een handicap bij hun eerste contact met een ondersteunende dienst in de eerste plaats een inclusief aanbod krijgen;
 - 3) rolmodellen en inspirerende inclusieverhalen te promoten door een mediacampagne die gericht is op de brede samenleving en op specifieke doelgroepen;
 - 4) organisaties en (ouders van) personen met een handicap te ondersteunen bij het opzetten van een partnerschap om te komen tot redelijke aanpassingen in het kader van inclusiesport;
 - b) op het vlak van vorming:
 - 1) in te zetten op bewustwording bij trainers en begeleiders over het feit dat de sociaal-economische status een zeer grote impact heeft op de regelmaat waarmee gesport wordt: hoe lager de inkomsten, hoe lager immers de regelmaat van sportparticipatie;
 - 2) erop in te zetten dat trainers, begeleiders en ondersteunende diensten in overleg, in samenspraak en via partnerschappen tussen organisaties en (ouders van) personen met een handicap komen tot redelijke aanpassingen in het kader van inclusiesport;
 - 3) organisaties te begeleiden in de opmaak van een omvattend diversiteitsplan voor de organisatie. Dat kan door het diversiteitsplan te integreren in opleidingen voor begeleiders en door hun vormingen aan te bieden met het oog op sporters maar ook supporters met een handicap;
 - c) op het vlak van infrastructuur:
 - 1) reguliere sportclubs aan te zetten tot en bij te staan in het uitvoeren van redelijke aanpassingen aan onder andere infrastructuur, communicatie en organisatie, zodat inclusief sporten mogelijk wordt;
 - 2) te onderzoeken of een of meer G-sportcentra in Vlaanderen een meerwaarde kunnen betekenen voor alle vormen van G-sportbeoefening, in welke mate van inclusie dan ook, en kunnen dienen als uithangbord en expertisecentrum voor G-sport en inclusiesport, waar ook begeleiders worden opgeleid en goede praktijken worden ontwikkeld en verspreid naar het voorbeeld van Only Friends in Nederland. Centra zoals het Centrum Aangepast Sporten in Leuven kunnen het best bij deze oefening worden betrokken, omdat ze over heel wat expertise beschikken;
 - d) op het vlak van subsidiëring:
 - 1) organisaties te ondersteunen in het realiseren van een actief inclusiebeleid en een actieve inclusiepraktijk. Door een sturend subsidiebeleid kunnen reguliere sportclubs aangemoedigd worden om (meer) inclusietrajecten aan te gaan;
 - 2) organisaties die G-sport aanbieden, extra te ondersteunen. Dat kan door de nieuwe categorie 'sociaal-sportieve praktijken' te creëren, zodat er voor adequate subsidies (werkingsmiddelen) voor G-sportclubs kan worden gezorgd;

- 2° verder onderzoek op te zetten naar:
- a) de mogelijkheden om G-sporters te ondersteunen bij het vervoer van en naar de sportclub, omdat mobiliteit momenteel een van de belangrijkste drempels voor G-sportparticipatie vormt;
 - b) G-sport en de doelgroep van G-sporters in brede zin.

Elisabeth MEULEMAN
Ann DE MARTELAER
Imade ANNOURI
Jeremie VANEECKHOUT
Johan DANEN
Stijn BEX